

Sfântul Efrem Sirul, *Cuvântare despre Schimbarea la Față a lui Hristos*

Slava lui Dumnezeu care strălucește pe fața lui Hristos (II Cor. 4, 6) – Comentariu teologic –

Schimbarea la Față a lui Hristos este un eveniment în iconomia divino-umană a Lui de mântuire a omenirii prin care Domnul a trecut natura Sa umană, este condiția necesară a acțiunii Sale divino-umane de mântuire a omului de păcat, de rău și de moarte. Mântuirea ar fi imposibilă fără o transfigurare a naturii umane de către Dumnezeu de la o stare de păcat la cea de sfințenie, de la stricăciune la nemurire.

Schimbarea la Față a lui Hristos are astfel o însemnătate fundamentală ce privește pe omul întreg: ca Dumnezeu-om, în drumul său spre Dumnezeu, Hristos arată pe Tabor prin ce schimbare trebuie să treacă natura umană pe calea sa de sfințire și îndumnezeire.

Taina Persoanei divino-umane a lui Hristos face posibilă totodată înțelegerea identității lui Hristos și descoperirea slavei Lui divine ca una ce este proprie și aceeași în El ca Fiu al lui Dumnezeu în toate actele iconomiei Sale divino-umane.

Teologia răsăriteană a avut ca punct de plecare în mărturisirea acestui adevăr despre Hristos nu numai prologul Evangheliei Sfântului Ioan, care a fost scris mai târziu, ci și imnul hristologic alcătuit anterior de Sfântul Apostol Pavel în Epistola către Filipeni (Filipeni 2, 6-11). Aici este vorba de identitatea unui Subiect, care era din veșnicie „la Dumnezeu”, adică „în chipul lui Dumnezeu” și care în timp „S-a făcut trup” și a luat chip de rob.

În lupta lui împotriva arienilor, Sfântul Efrem a apărut dumnezeirea Fiului așa după cum reiese din scrierile sale *Sermones de fide* și *Hymnen de fide*. În primele sale studii despre Sfântul Efrem, E. Beck a crezut că poate să constate un rest de subordinaționism într-un rol instrumental pe care el îl atribuie Fiului la creație¹. În studiile sale de mai târziu, Beck a renunțat la teza în favoarea unei explicări care pune în evidență unitatea Tatălui și a Fiului, așa cum este subliniată în formula Botezului în care este exclusă orice formă de subordinaționism².

---

¹ E. Beck, *Ephräms Reden über den Glauben, ihr theologischer Lehrgehalt und ihr geschichtlicher Rahmen*, în *Studia Anselmiana* 33, Roma, 1953, p. 22 sq și 30-32; idem, *Die Theologie des hl. Ephraem in seinen Hymnen über den Glauben*, în *Studia Anselmiana* 21, Città del Vaticano, 1949, p. 45 sq. öi 79.

² Idem, *Glaube und Gebet bei Ephräim*, în *Orientalia Christiana* 66 (1982), p. 35.

Sfântul Efrem respinge concepția marcionită despre un Fiu pur ceresc și a dochetismului ce rezultă din aceasta atunci când apără înțelegerea corectă despre Fiul ca Mijlocitor. După Sfântul Efrem, marcioniții refuză să admită că Fiul a luat un trup din Maria la fel cu al nostru (*Virg.* 37, 9). În răspunsul său, Sfântul Efrem trimite la taine și la soteriologie care și-ar pierde importanța dacă ar fi tăgăduită umanitatea lui Hristos³.

Prin această argumentare, Sfântul Efrem este liber de învinuirea care s-a adus învățaturii lui Afraat – deși cercetătorii moderni spun că această învinuire nu este suficient fundamentată – că nu ar evidenția îndeajuns dumnezeirea și preexistența Fiului. Cu atât mai puțin poate fi învinuit Sfântul Efrem de un rest de dochetism așa cum s-a crezut că se poate descoperi în *Odele lui Solomon*. Dimpotrivă, trebuie arătat că o dată cu Sfântul Efrem mărturisirea de credință a Bisericii siriace despre Fiul ca Dumnezeu și Om ajunge la un echilibru care nu poate fi contestat. O dată cu Sfântul Efrem începe un limbaj care caută să clarifice legătura dintre dumnezeire și umanitate în Hristos.

Privitor la aceasta, unii specialiști încearcă să vadă o ambiguitate în limbajul Sfântului Efrem și prin aceasta cred că pot găsi prilejul să conteste autoritatea sa printre calcedonieni și susținătorii Sfântului Chiril⁴. Ambiguitatea aceasta s-ar explica la Sfântul Efrem prin lipsa termenului de „persoană” și prin caracterul echivoc al termenului „natură” care poate indica în același timp persoana individuală precum și unitatea de natură.

Deoarece Sfântul Efrem nu a dispus decât de termenul ambiguu de „natură” pentru a reda unitatea Fiului, el nu a putut, după cum crede Beck, să ajungă să elaboreze o hristologie coerentă⁵.

Alți cercetători însă mai atenți la hristologia Sfântului Efrem constată că Sfântul Efrem insistă asupra unei naturi a Fiului, dar aceasta nu o face în dispută cu învățătura despre cele două naturi în Hristos, ci împotriva arienilor care mergeau atât de departe cu afirmațiile lor, încât îi contestau Fiului natura divină⁶. În lupta împotriva arienilor, Sfântul Efrem insistă asupra transcendenței naturii divine a Fiului pentru a o deosebi de diferitele schimbări pe care aceștia afirmă că le suferă și care formează după ei activitățile *ad extra* printre care poate fi enumerat și actul întrupării. A voi să-l introducem pe Sfântul Efrem, arată T. Bou Mansour, cu orice preț în schema „monofizitism-nestorianism” ar însemna să interpretăm hristologia sa după probleme ridicate care însă n-au fost ale sale⁷. Când ne referim la Sfântul Efrem trebuie să respectăm la el simțul pentru echilibru pe care el a încercat să-l păstreze corect și să-l apere.

Sfântul Chiril de Alexandria a avut ca laitmotiv structura imnului hristologic din Epistola către Efeseni. În acest sens el subliniază că, după cum dumnezeirea lui Hristos nu l-a fost adăugată, ci Îi este în mod ființial a Sa⁸, tot așa slava Lui

³ T. Bou Mansour, *La pensée symbolique de saint Ephrem le Syrien*, Kaslik, 1988, p. 256/258.

⁴ A. de Halleux, *Saint Éphrem le Syrien*, în RTL, 14 (1983), p. 351.

⁵ Beck, *Theologie*, pp. 58-59.

⁶ T. Bou Mansour, *La pensée symbolique*, p. 175.

⁷ *Ibidem*, p. 190.

⁸ Sfântul Chiril de Alexandria, *Homiliae pascales*, VIII, 4, în *Sources chrétiennes*, t. 2, nr. 392, Paris, 1993, p. 92.

dumnezeiască⁹ care este manifestarea Dumnezeirii Lui nu I-a fost adăugată, ci o are prin naștere¹⁰. Slava divină s-a arătat și prin natura umană a lui Hristos întrupat, căci devenind unul din noi¹¹, „Domnul cerului și al pământului fixându-și prin natură atotputernicia ca Dumnezeu, nu putea să iasă din condiția Sa”¹².

Schema din Epistola către Efeseni este inversată. Sfântul Apostol Pavel spune că Hristos a schimbat chipul divin cu chipul de rob. Păstrând structura imnului hristologic paulin, Sfântul Chiril îi afirmă realitatea în forma următoare: fără să negăm chipul robului nu trebuie să uităm că „Domnul cerului și al pământului [...] nu putea să iasă din condiția Sa”. Cheia dezlegării acestei taine este iconomia mântuirii împlinită de Hristos în trup prin care „deși ca Dumnezeu născut din Dumnezeu-Tatăl nu era lipsit de slava dumnezeiască, [...] în vremea iconomiei pentru noi și-a redus-o oarecum, luând trupul neslăvit”¹³.

Cu toată starea aceasta de chenoză, pe parcursul mișcării iconomiei, Hristos își păstrează ca Dumnezeu întreaga Sa slavă: „În ceea ce privește rațiunea naturii Sale, El este Domnul slavei chiar dacă ajunge să spună după iconomie din cauza asemănării cu noi: «Părinte preaslăvește pe Fiul Tău»”¹⁴.

Slava aceasta, proprie lui Hristos întrupat, care este legată de identitatea ipostasului divin al Lui o apără și Sfântul Ioan Damaschin când vorbește de Schimbarea la Față a lui Hristos: „Hristos S-a schimbat la Față și nu a luat ceva în plus pe care El înainte nu l-a avut și nici nu S-a transformat în ceva care nu era înainte [...], căci El a rămas identic cu ceea ce era mai înainte și astfel a apărut în slava Sa ucenicilor”¹⁵.

Aceiași adevăr îl exprimă Sfântul Grigorie Palama, când spune că Apostolii care erau de față la Schimbarea la Față a lui Hristos nu au văzut o stare provizorie a lui Hristos sau o strălucire creată¹⁶, nu ceva suplimentar primit, ci iradierea

⁹ Sfântul Chiril de Alexandria, *In Isaiam profetam*, P.G. 70, 957 D.

¹⁰ Sfântul Chiril de Alexandria, *Galphirorum in Exodum*, Lib. II, 3, P.G. 69, 476 C.

¹¹ Idem, *De adoratione in Spiritu et veritate*, Lib. IX, P.G. 68, 601 A.

¹² Idem, *Glaphirorum in Exodum*, Lib. I, 7, P.G. 69, 401 A.

¹³ Idem, *In Johanem*, XI, 6, P.G. 73 și 74.

¹⁴ Idem, *Glaphyra in Genesim*, Lib. VI, 4, P.G. 69, 301 D-304 A.

¹⁵ Sfântul Ioan Damaschin, *In Transfigurationem*, 12-13, P.G. 96, 564C-565A. Afirmăția aceasta a Sfântului Ioan Damaschin se găsește în prima omilie a Sfântului Grigorie Palama la Schimbarea la Față, *In Transfigurationem Domini* 1, P.G. 151, 433 AB. „Pentru că Domnul când S-a schimbat la Față a strălucit și a arătat slava, strălucirea și lumina aceea și va veni iarăși, așa cum a fost văzut de ucenici în munte, să fi luat El oare, ca să aibă în veci, vreo lumină pe care să nu o fi avut mai înainte? Departe să fie de noi o astfel de cugetare, deoarece unul care ar zice aceasta va preamări trei firi în Hristos, adică pe cea dumnezeiască, pe cea omenească și cea a luminii aceleia. Dar nu s-a arătat vreo strălucire care să-I fie străină, ci aceea pe care o avea în chip nevăzut. Avea ascunsă în smerirea trupului strălucirea firii Sale dumnezeiești. Deci strălucirea este a dumnezeirii și este necreată” (Sfântul Grigorie Palama, *In Transfigurationem Domini* 1, P.G. 151, 433 A).

¹⁶ Sfântul Grigorie Palama, *Opuscula* I, 2, în P. Chrestou (Hg.), *Γρηγόριο τοῦ Παλαμᾶ*, V Συγγράμματα, vol. 1, Thessaloniki, 1962, p. 550.

veșnicei dumnezeiri a Fiului lui Dumnezeu Cel veșnic, ceea ce El era mereu¹⁷. Sfântul Grigorie Palama o numește și slavă a Tatălui¹⁸ „pentru că slava Tatălui și a Fiului este una”¹⁹.

Astfel, arată Sfântul Grigorie, toți teologii numesc strălucirea feței lui Iisus pe Tabor negrăită, neapropiată și netemporală²⁰. Ea nu are nici început, nici sfârșit²¹ și de aceea nu este sensibilă, căci nimic sensibil nu este veșnic²². Ea nici nu devine, nici nu se descrie și nici nu cade sub simțuri²³, fiind numită de Domnul Împărăția Lui (Matei 16, 28), iar Împărăția lui Dumnezeu este dincolo de simțire și de orice cuvânt²⁴.

Aceeași explicare a slavei lui Hristos o găsim și la Sfântul Grigorie Palama când se referă la cuvintele Mântuitorului spuse ucenicilor înainte de Schimbarea Sa la Față: „Sunt câțiva dintre cei ce stau aici, care nu vor gusta moartea până când nu vor vedea Împărăția lui Dumnezeu venind întru putere” (Marcu 9, 1). „Pretutendeni este Împăratul tuturor și peste tot este Împărăția Lui, așa încât faptul că vine Împărăția Lui nu înseamnă că va sosi de undeva din altă parte, ci înseamnă că se va arăta și se va face văzută prin puterea Duhului Sfânt. De aceea zicea că are să vină întru putere. Această putere nu se dă așa la întâmplare, ci aceluia ce sunt cu Domnul, adică aceluia întăriți în credința în El; aceluia care

¹⁷ Sfântul Grigorie Palama, *Opuscula* III, 2, în P. Chrestou (Hg.), *Γρηγοριο*, p. 139 ș.u. Pe Tabor, arată Sfântul Grigorie, se descoperă ce strălucire se ascunde sub natura umană a lui Hristos (*ibidem*, p. 89).

¹⁸ Sfântul Grigorie Palama, *Tratatul al treilea al celor din urmă pentru cei ce se dedică cu evlavie isihiei. Despre sfânta lumină*, 27, în P. Chrestou (Hg.), *Γρηγοριο τοῦ Παλαμᾶ*, vol. 1, p. 561.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ Idem, *Triade* I, 3, 28, în Jean Meyendorff (Hg.), *Grégoire Palamas. Défense des saints hésychastes*. Introduction, texte critique, traduction et notes, Louvain, 1973, p. 173.

²¹ *Ibidem*, p. 169.

²² *Ibidem*.

²³ Sfântului Grigorie Palama, *In Transfigurationem Domini* 1, P.G. 151, 429 A.

²⁴ *Ibidem*, 428 B. Toma d' Aquino afirmă că la Schimbarea la Față a lui Hristos Apostolii au căzut la pământ înspăimântați de glasul Tatălui (*Summa Theologica*, III q. 45a. 4. *Studio ac labore Stanislai*, Ed. Frette et Pauli Mare, Parisiis, 1889, p. 72). Sfântul Grigorie Palama observă însă: „Când s-a arătat norul cel luminos și s-a auzit din el glasul Tatălui, au căzut ucenicii cu fața la pământ, dar nu din cauza glasului, căci l-au auzit și altă dată, nu numai la Iordan, ci și în Ierusalim, când se apropia mântuitoarea patimă, atunci când Domnul a zis: «Părinte, preamărește numele Tău» și a venit glas din cer, care a zis: «L-am preamărit și iarăși îl voi preamări» (Ioan 12, 28); și a auzit toată mulțimea, dar nimeni nu a căzut la pământ. Aici însă, nu numai glasul, ci și lumina cea necuprinsă s-a arătat împreună cu glasul. Și cu adevărat, de Dumnezeu purtătorii Părinți au cunoscut că nu din cauza glasului, ci datorită acelei lumini schimbate și mai presus de fire, au căzut ucenicii cu fața la pământ. După cum zice și Marcu, că și înainte de a auzi glasul erau înspăimântați (Marcu 9, 6), desigur de vederea aceea deosebită” (*In Transfigurationem Domini* 2, P.G. 151, 445 AB).

după modelul lui Petru, Iacov și Ioan, sunt duși de către Cuvânt sus pe munte și sunt astfel ridicăți deasupra existenței celei smerite, adică a celei după fire²⁵.

„Prin schimbarea simțurilor care a lucrat-o în ei Duhul, cei îmbunătățiți ai Domnului au fost mutați din cele ale trupului în Duh, după cum zice cuvântul, și astfel au putut să vadă ceea ce le-a fost dăruit și pe cât le-a fost lor dăruit de puterea dumnezeiescului Duh²⁶.

Sfântul Grigorie face referire la Sfântul Vasile cel Mare care spune că cei ce erau curați cu inima când S-a arătat Domnul prin trup „vedeau continuu puterea aceasta strălucind din trupul închinat²⁷. Este slava lui Hristos pe care El o voiește să fie văzută de ucenicii Lui: „Voiesc, zice către Tatăl, să vadă aceștia slava Mea” (Ioan 17, 24) și prin ei de toți cei ce se învrednicesc pentru ea, slavă văzută de ucenici în timpul vieții Lui (II Petru 1, 16; Luca 9, 32), în minunile săvârșite de El (Ioan 2, 11) și în Schimbarea Sa la Față (Matei 17, 2; Ioan 1, 14).

Este slava firii dumnezeiești a Cuvântului care s-a sălășluit întregă în trupul Lui și în care și-a vărsat toată strălucirea ei dumnezeiască²⁸, iar nouă ni s-a făcut accesibilă prin Persoana Cuvântului făcut om²⁹. De aceea, Sfântul Macarie cel Mare o numește slava Duhului³⁰.

Slava aceasta necreată au văzut-o ucenicii pe Tabor, unde prin lucrarea Duhului, așa cum arată Sfântul Maxim Mărturisitorul, „de la cunoștința că El nu are chip, nici frumusețe, și că trup S-a făcut Cuvântul, sunt conduși la Cel ce este mai frumos decât fiii oamenilor și la cunoștința că era la început și era la Dumnezeu și era Dumnezeu³¹.

După cum la Sfântul Maxim, așa și la Sfântul Chiril, schema Epistolei către Filipeni trebuie înțeleasă în lumina versetelor de la Ioan 1, 1 și 1, 14. Astfel slava lui Hristos este aceeași, neputându-Se accepta în El nici o diminuare și nici o creștere a ei, căci aceasta ar pune sub semnul întrebării plenitudinea divinității Lui, lăsând să se înțeleagă în El o devenire. Hristos nu devine Dumnezeu, El este Dumnezeu din veșnicie³².

Nu slava lui Hristos se schimbă, ci modul ei de manifestare, iar acesta este propriu ipostasului divin al lui Hristos întrupat și este legat de economia mântuirii lui Hristos împlinită în trup, în care se vede condescendența Lui ca Dumnezeu, manifestarea libertății și iubirii divine, în care firile lui Hristos sunt păstrate în El cu „lucrarea” proprie, fiind unite „nedespărțit”, așa cum arată

²⁵ Sfântul Grigorie Palama, *In Transfigurationem Domini* 1, P.G. 151, 428 D.

²⁶ *Ibidem*, 429 A.

²⁷ Sfântul Grigorie Palama, *Triade* I, 3, 29, în Jean Meyendorff (Hg.), *Grégoire Palamas*, p. 173.

²⁸ Sfântul Grigorie Palama, *Despre sfânta lumină*, 21, în P. Chrestou (Hg.), *Γρηγοριο τοῦ Παλαμά, V Συγγράμματα*, vol. 1, p. 557.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ Sfântul Macarie cel Mare, *De charitate*, 21, P.G. 34, 925 C.

³¹ Maximus Confessor, *Gnostische Centurien*, 1, 97, în Hans Urs von Balthasar, *Kosmische Liturgie*, 2 Aufl., Einsiedeln, 1961, p. 526.

³² Sfântul Chiril de Alexandria, *Glaphyra in Exodum*, Lib. II, 3, P.G. 69, 476 C.

Sinodul IV de la Calcedon și Sinodul VI de la Constantinopol. Într-o astfel de manifestare se arată în mod evident împletirea firii dumnezeiești în existența și activitatea ei cu firea omenească.

Revelația lui Hristos la Schimbarea Sa la Față nu mai are caracterul celei de pe Muntele Sinai în care se arăta numai transcendența lui Dumnezeu: pe Tabor pe lângă transcendența lui Dumnezeu se descoperă și pogorârea Lui care este revelația nouă a mântuirii umanității și totodată ridicarea acesteia la El. Aceasta o arată Sfântul Grigorie Palama când vorbește de Schimbarea la Față a lui Hristos: „Pentru aceasta Dumnezeu sus pe munte se face arătat, pe de o parte, coborând El din înălțimea Sa, iar pe de alta, ridicându-ne pe noi din cele de jos, pentru ca în felul acesta să poată fi cuprins cât mai sigur, după măsura firii născute, Cel ce este necuprins. Această arătare nu este nepotrivită pentru minte, ci este înaltă și măreață, ca una ce se face prin puterea dumnezeiescului Duh”³³.

În argumentarea Sfântului Grigorie mai este arătat un aspect tot atât de esențial și anume descoperirea anticipată a destinației ultime a omului în Schimbarea la Față a lui Hristos. De aceea „în Schimbarea la Față a lui Hristos S-a descoperit omului nu numai dumnezeirea, ci și umanitatea în slava divină”³⁴.

Sfântul Efrem Sirul, *Cuvântare despre Schimbarea la Față a lui Hristos**

1. De la ogor vine binecuvântarea pământului, de la vie strugurii gustoși și de la Sfânta Scriptură învățăturile dătătoare de viață. Ogorul dă fructele numai pentru un timp și via oferă culesul numai pentru un timp, însă Sfânta Scriptură revarsă învățatura dătătoare de viață ori de câte ori este citită. Dacă se strânge recolta de pe ogor, acesta încetează s-o mai poarte; dacă via este culeasă, nu mai poate (să mai dea în același an roade).

Din Sfânta Scriptură se poate însă zilnic lua recolta, fără ca spicele din ea să scadă pentru interpret și zilnic se poate păstra în ea rodul, fără ca strugurii nădejdiei ce stau în spatele lui să se sfârșească. Să ne apropiem așadar de acest

³³ Sfântul Grigorie Palama, *In Transfigurationem Domini* 1, P.G. 151, 428 D-429 A.

³⁴ L. Ouspensky-W. Lossky, *Der Sinn der Ikonen. Eine Typologie der Ikonenmalerei auf Grund der theologischen und mystischen Schriften der Ostkirche*, Bern-Olten, 1952, p. 36. „În ceea ce privește natura Schimbării la Față a lui Hristos”, spun Părintii Sinodului VII Ecumenic referindu-se la Sfântul Atanasie cel Mare, „aceasta nu a fost ca și cum Cuvântul S-ar fi înstrăinat de chipul uman, ci dimpotrivă în așa fel că acesta a fost luminat de slava Sa” [„Haec autem transfigurationis figura (mirandus inquit Evangelista) facta est, non secundum depositionem speciei, videlicet humanae abiectionem, imo circa solam gloriam”] (*Sinodus Nicaena II*, Tomus 5, în *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio*, vol. 13, Ed. de Mansi, Graz, 1960, col. 703-704).

* J. S. Assemani, *Sanctes patris nostri Ephraem Sri. Opera omnia*, vol. 2, Roma (1732), 41d – 49.

ogor și să gustăm din produsul brazdelor lui dătătoare de viață! Să ne hrănim din spicele vieții Lui, adică din cuvintele Domnului Iisus Hristos Care a spus către ucenicii Săi: „Sunt unii din cei ce stau aici care nu vor gusta moartea până ce nu vor vedea pe Fiul Omului venind în împărăția Sa” (Matei 16, 28).

2. „Și după șase zile Iisus a luat cu Sine pe Petru, Iacov și Ioan, fratele lui și i-a dus într-un munte înalt și S-a schimbat la față înaintea lor, și a strălucit fața lui ca soarele, iar veșmintele Lui s-au făcut albe ca lumina” (Matei 17, 1-2). Bărbații de care El spusese că nu vor gusta moartea până ce nu vor vedea Prototipul venirii Sale, sunt aceia pe care i-a luat cu Sine și i-a dus într-un munte. El le-a arătat cum va veni la ziua judecării în slava dumnezeirii Sale și în trupul umanității Sale.

3. I-a dus pe munte ca să le arate cine este Fiul și al cărui Fiu este El. Căci în timp ce-i întreba: „Cine zic oamenii că sunt Eu, Fiul Omului?”, ei I-au răspuns: „Unii Ilie, alții Ieremia sau unul dintre prooroci”. De aceea i-a dus pe munte și le-a arătat că nu este Ilie, ci Dumnezeuul lui Ilie, că nu este Ieremia, ci Cel care l-a sfințit pe Ieremia în pântecul maicii sale, că nu este unul dintre profeți, ci Domnul profetilor Care i-a trimis. Le-a arătat totodată că El este Creatorul cerului și al pământului și Domn al celor vii și celor morți. Căci El a poruncit cerului și acesta l-a lăsat să coboare pe Ilie, a făcut semn pământului și acesta l-a trezit pe Moise.

4. I-a dus pe munte ca să le arate că El este Fiul lui Dumnezeu Care a fost născut mai înainte de toți vecii din Tatăl și a luat trup la plinirea vremii din Fecioara, și precum știa, fără procreare, și S-a născut într-un mod negrăit, căci a păstrat nevătămată fecioria (Maicii Sale). Căci unde voiește Dumnezeu se biruiește rânduiala firii. Dumnezeu Cuvântul a locuit în pântecul Fecioarei și focul dumnezeirii Sale nu a ars membrele trupului Fecioarei, ci le-a păzit întregi în cele nouă luni. A locuit în pântecul Fecioarei și nu s-a dezgustat de mirosul rău al naturii. El a ieșit din ea ca Dumnezeu întrupat ca să ne mântuiască.

5. I-a dus pe munte ca să le arate slava dumnezeirii și să le facă cunoscut că El este Mântuitorul lui Israel după cum a descoperit prin profeți, pentru ca ei să nu se smintească de El când vor vedea patimile de bunăvoie pe care El ca Om le-a îndurat pentru noi. Ei L-au cunoscut numai ca om și nu știau că este Dumnezeu. L-au cunoscut ca fiul Mariei, ca un om, care a pribegit cu ei în lume, dar pe munte le-a făcut cunoscut că El este Fiul lui Dumnezeu și Dumnezeu.

Ei L-au văzut mâncând și bând, obosind și odihnindu-se, având nevoie de somn și dormind, temându-Se și transpirând. Toate acestea nu corespundeau naturii dumnezeirii Sale, ci numai umanității Sale. I-a dus pe munte ca Tatăl să-L numească Fiu și să le arate că El este într-adevăr Fiul Său și Dumnezeu.

6. I-a dus pe munte și le-a arătat Împărăția Sa înaintea patimilor Sale și puterea Sa înaintea morții Sale și slava Sa înaintea ocărilor și cinstea Sa înaintea necinstirii pentru ca atunci când avea să fie prins și răstignit de iudei, ei să poată recunoaște faptul că El nu a fost răstignit din slăbiciune, ci din voință liberă, deoarece așa I-a plăcut pentru mântuirea lumii.

I-a dus pe munte și le-a arătat slava dumnezeirii Lui înainte de Înviere, pentru ca atunci când va învia din morți în slava naturii Sale divine, ei să poată recunoaște că El n-a primit slava ca recompensă a patimii Sale, ca și când ar fi

avut nevoie de ea, ci că aceasta a fost a Lui înainte de veci cu Tatăl și la Tatăl, după cum a spus El când a mers de bunăvoie spre patimă: „Părinte, preaslăvește-Mă cu slava pe care am avut-o la Tine, mai înainte de a fi lumea” (Ioan 17, 5).

Slava aceasta a dumnezeirii, nevăzută și ascunsă în umanitate (a Lui, n.n.), a arătat-o El Apostolilor pe munte căci ei au văzut fața strălucind ca un fulger și veșmintele Lui albe ca lumina. Ucenicii au văzut acolo doi sori: unul în mod obișnuit în cer și încă unul într-un mod neobișnuit, unul care numai lor le-a apărut, adică Fața Sa. El a arătat veșmintele Sale albe ca lumina deoarece slava dumnezeirii Lui s-a revărsat din întreg trupul Lui și lumina Lui a strălucit din toate membrele Lui căci trupul Lui nu s-a arătat numai exterior în strălucire luminoasă ca la Moise, ci slava dumnezeirii Lui s-a revărsat din El.

Lumina Lui a răsărit și a rămas strânsă în El, nu a mers în altă parte și nu L-a părăsit. De asemenea, ea nu a venit din altă parte, pentru a-L transfigura, nu I-a fost dată pentru o întrebuintare temporară. El nu a arătat, de asemenea, marea nepătrunsă a slavei Sale, ci numai atât cât ochii lor (ai ucenicilor, n.n.) au putut să cuprindă.

7. „Și iată, Moise și Ilie s-au arătat lor, vorbind cu El” (Matei 17, 3). Conținutul vorbirii cu El a fost acesta: ei I-au mulțumit pentru că atât cuvintele lor cât și cele ale tuturor profetilor, împreună cu ei, s-au împlinit prin venirea Sa. Ei L-au rugat pentru mântuirea pe care El a adus-o lumii, neamului omenesc, și pentru împlinirea reală a tainei pe care ei au pregătit-o.

Prin această urcare a muntelui a fost pregătită bucurie profetilor și Apostolilor. Profetii s-au bucurat pentru că au văzut umanitatea Lui, pe care nu au cunoscut-o până acum. Apostolii s-au bucurat, de asemenea, pentru că au văzut slava dumnezeirii Lui pe care nu au cunoscut-o și au auzit glasul Tatălui Care a dat mărturie Fiului. Prin aceasta au cunoscut, de asemenea, întruparea Lui care până acum nu le-a fost clară și împreună cu glasul Tatălui ea i-a convins de slava văzută a trupului Lui care era o lucrare a dumnezeirii unite cu El fără schimbare și fără amestecare. Mărturia celor trei a fost pecetluită de glasul Tatălui și de Moise și Ilie care-L înconjurau ca slujitori. Apostolii și profetii se vedeau unii pe alții; se vedeau acolo conducătorii Vechiului și Noului Testament: Sfântul Moise vedea pe Sfântul Simon (Petru), administratorul Tatălui pe administratorul Fiului.

Acela a despărțit marea ca să poată să scoată poporul prin mijlocul valurilor; acesta a ridicat o colibă ca să construiască Biserica. Feciorul Vechiului Testament a văzut pe feciorul Noului Testament, Ilie pe Ioan, acela a urcat pe carul de foc, acesta a căzut la sânul Focului. Muntele a fost tipul Bisericii și Iisus a unit pe el amândouă Testamentele pe care Biserica le-a păstrat și a făcut cunoscut că El este Dătătorul amândurora. Unul a primit tainele Lui, celălalt a descoperit slava faptelor Lui.

8. Simon a spus: „Bine este pentru noi să fim aici Doamne!” (Matei 17, 4). O, Simone, ce ai spus tu acolo? Dacă rămânem aici, cine împlinește profetia profetilor? Cine pecetluiește vorbele cântăretilor? Cine împlinește tainele dreptilor? Dacă rămânem aici, cui se împlinește cuvântul: „Străpuns-au mâinile mele și picioarele mele”? (Psalm 21, 18).

Cui se potrivesc atunci (cuvintele, n.n.): „Împărțit-au hainele mele lor și pentru cămașa mea au aruncat sorți”? (Psalm 21, 20). Pe cine privește acesta (cuvântul, n.n.): „Mi-au dat spre mâncare fiere și pentru setea mea m-au adăpat

cu oțet”? (Psalm 68, 25). Cine primește în sine numirea: „Între cei morți slobod”? (Psalm 87, 4).

Dacă rămânem aici cine șterge zapisul lui Adam (Coloseni 2, 14) și cine nimicește vina sa? Cine îi dă înapoi veșmântul frumuseții? Dacă rămânem aici cum trebuie să aibă loc ceea ce ți-am spus? Cum poate atunci să fie ridicată Biserica? Cum vei primi tu atunci de la Mine cheile împărăției? Pe cine vei lega atunci și pe cine vei dezlega? Dacă rămânem aici tot ceea ce a fost spus prin profeti va rămâne neîmplinit.

9. Simon a spus mai departe: „Lasă-ne să facem aici trei colibe: ție una, lui Moise una și lui Ilie una!” (Matei 17, 4). Simon a fost trimis să construiască Biserica în lume și el vrea să construiască colibe pe munte. El încă mai vedea în Iisus numai un om, și l-a așezat (în rând, n.n.) cu Moise și Ilie. De aceea Domnul i-a arătat că nu are nevoie de cortul lui, căci El era Cel Care a ridicat părinților săi 40 de ani în pustiu un cort de nori.

Căci „pe când vorbeau iată un nor luminos i-a umbrit pe ei” (Matei 17, 5). Vezi, Simone, cortul ridicat nelucrat? Un cort care oprește căldura și nu are întuneric în el? Un cort care strălucește și luminează? În timp ce ucenicii se mirau, s-a auzit în nor un glas al Tatălui care spunea: „Acesta este Fiul Meu Cel iubit, în Care am binevoit; pe Acesta ascultați-L!” (Matei 17, 5).

La chemarea aceasta a Tatălui, Moise s-a întors înapoi la locul său și Ilie în patria sa; Apostolii însă au căzut cu fața la pământ: numai Iisus stătea acolo în picioare, deoarece acea chemare numai la El se referea. Profetii s-au retras și Apostolii au căzut la pământ, căci nu la ei se referea chemarea Tatălui, care mărturisea: „Acesta este Fiul Meu Cel iubit, în Care am binevoit, pe Acesta să-L ascultați!”. Tatăl i-a învățat că autoritatea lui Moise a trecut și că ei trebuie să asculte acum de Fiul. Căci acela (Moise, n.n.) vorbea ca slujitor, ceea ce i se porunca, și vestea ceea ce i se spusese (Evrei 3, 5) și tot așa toți profetii, până ce la urmă a venit, ceea ce era păstrat, anume Iisus. Acesta este Fiu și nu rob; Domn și nu slujitor; Stăpân și nu subordonat; Dătător al Legii și nu supus. După natura sa divină „Acesta este Fiul Meu Cel iubit”.

10. Ceea ce le era necunoscut Apostolilor, Tatăl le-a descoperit pe munte. Cel ce este (Ieșire 3, 14) a descoperit pe Cel ce este, Tatăl pe Fiul. La această chemare Apostolii au căzut cu fața la pământ căci a fost un tunet înspăimântător încât pământul s-a cutremurat din zăvorul lui și i-a aruncat la pământ. Tunetul le-a arătat că Tatăl este aproape. Apoi Fiul i-a chemat cu glasul Său și i-a făcut să se ridice (Matei 17, 7).

După cum glasul Tatălui i-a aruncat la pământ, tot așa i-a ridicat glasul Fiului prin puterea dumnezeirii Lui care locuiește în trupul Lui și este unită cu acesta fără schimbare, în timp ce amândouă rămân nedespărțite și neamestecate într-o Persoană. El nu a fost ca Moise strălucind numai exterior, ci a strălucit ca Dumnezeu în slavă, căci Moise fusese uns cu strălucire numai la suprafața feții sale, Iisus însă strălucea în întreg trupul prin slava dumnezeirii Lui, precum soarele prin raze.

11. Tatăl a spus: „Acesta este Fiul Meu Cel iubit, în Care am binevoit, pe Acesta să-L ascultați!”. Fiul nu este despărțit de slava dumnezeirii, căci Tatăl, Fiul și Sfântul Duh au o natură, o putere, o ființă și o stăpânire. Pe de o parte El a

lăsat să răsunе glasul cu un nume natural și totodată cu slava înfricoșată. Maria, de asemenea, L-a numit Fiu, Care nu a fost despărțit prin trup de slava dumnezeirii Lui, căci unul este Dumnezeu Care a apărut în lume în trup.

Natura Lui divină din Tatăl a descoperit slava și trupul Lui a descoperit natura Lui umană din Maria și anume amândouă naturile legate și unite într-un ipostas. El este Unul-Născut din Tatăl și Unul-Născut din Maria. Cine Îl împarte (în două persoane) este despărțit de Împărăția Lui și cine amestecă naturile Lui va merge fără viață în el. Cine tăgăduiește că Maria L-a născut pe Dumnezeu, nu va vedea niciodată slava dumnezeirii Lui. Cine tăgăduiește că El a purtat un trup fără de păcat, se leapădă de mântuire și de viața care este dată prin trupul Lui.

12. Lucrările Lui mărturisesc aceasta și minunile Lui dumnezeiești îi învață pe cei cu minte că El era Dumnezeu adevărat și patimile Lui arată că El era om adevărat. Bolnavii sufletești (adică ereticii) nu se lasă convinși și astfel vor trebui să se căiască la ziua Lui înfricoșată. Dacă nu S-a făcut trup, pentru ce a fost atrasă Maria la mijloc? Dacă nu era Dumnezeu, pe cine a numit Gavriil Domn?

Dacă nu S-a făcut trup, cine a stat în peșteră? Dacă nu era Dumnezeu, pe cine L-au lăudat îngerii coborâți? Dacă nu S-a făcut trup, cine a fost înfășat în scutece? Dacă nu era Dumnezeu, cui se închinau păstorii? Dacă nu S-a făcut trup, pe cine a tăiat Iosif împrejur? Dacă nu era Dumnezeu, în cinstea cui trecea steaua pe cer? Dacă nu S-a făcut trup, pe cine a alăptat Maria? Dacă nu era Dumnezeu, cui i-au adus magii daruri? Dacă nu S-a făcut trup, pe cine a purtat Simeon pe brațe? Dacă nu era Dumnezeu, către cine a zis el: „Acum slobozește în pace!”?

Dacă nu S-a făcut trup, pe cine a luat Iosif și a fugit în Egipt? Dacă nu era Dumnezeu, către cine s-a împlinit cuvântul: „Din Egipt am chemat pe Fiul Meu”(Osea 11, 1; Matei 2, 15)? Dacă nu S-a făcut trup, pe cine a botezat Ioan? Dacă nu era Dumnezeu, către cine a spus Tatăl din cer: „Acesta este Fiul Meu Cel iubit, în Care am binevoit!”?

Dacă nu S-a făcut trup, cine a postit și a flămânzit în pustiu? Dacă nu era Dumnezeu, către cine au coborât îngerii ca să-I slujească? Dacă nu S-a făcut trup, în mâinile cui stăteau pâinile? Dacă nu era Dumnezeu, cine a săturat în pustiu cu cinci pâini și doi pești mulțimile, socotite fără femei și copii, și care numărau mii?

13. Dacă nu S-a făcut trup, cine a dormit în corabie? Dacă nu era Dumnezeu, cine a potolit furtuna și marea? Dacă nu S-a făcut trup, cu cine a mâncat fariseul Simon? Dacă nu era Dumnezeu, cine a iertat greșelile femeii păcătoase (Matei 26, 7; Luca 7, 37)? Dacă nu S-a făcut trup, cine a șezut obosit de călătorie la fântână?

Dacă nu era Dumnezeu, cine i-a dat femeii samarinence apa vie și i-a reproșat că are cinci bărbați? Dacă nu S-a făcut trup, cine a purtat hainele unui om? Dacă nu era Dumnezeu, cine a avut puteri și a făcut minuni? Dacă nu S-a făcut trup, cine a scuipat pe pământ și a pregătit tină? Și dacă nu era Dumnezeu, cine a forțat prin tină ochii ca să vadă? (Ioan 9, 7). Dacă nu S-a făcut trup, cine a plâns la mormântul lui Lazăr? Și dacă nu era Dumnezeu, cine a strigat pe cel mort de patru zile poruncind de la Același? Dacă nu S-a făcut trup, cine a stat pe asin?

Și dacă nu era Dumnezeu, atunci cui I-au ieșit în întâmpinare mulțimile cu cântec de laudă? Dacă nu S-a făcut trup, pe cine au prins iudeii? Dacă nu era Dumnezeu, cine a poruncit pământului și prin aceasta i-a aruncat (pe paznici) cu

fața la pământ? Dacă nu S-a făcut trup, cine a fost lovit cu palma? Și dacă nu era Dumnezeu, cine a vindecat la locul ei urechea retezată de Petru?

Dacă nu S-a făcut trup, a cui față a fost scuipată? Și dacă nu era Dumnezeu, cine a suflat în fața Apostolilor pe Duhul Sfânt? Dacă nu S-a făcut trup, cine stătea în fața lui Pilat în pretoriu? Și dacă nu era Dumnezeu, cine a înspăimântat-o în vis pe soția lui Pilat (Matei 27, 19)? Dacă nu S-a făcut trup, ale cui haine au dezbrăcat soldații și le-au împărțit? Și dacă nu era Dumnezeu, cum a fost soarele întunecat în timpul răstignirii?

Dacă nu S-a făcut trup, cine atârna pe cruce? Și dacă nu era Dumnezeu, cine a cutremurat temelile pământului? Dacă nu S-a făcut trup, ale cărui mâini și picioare au fost prinse cu piroane. Și dacă nu era Dumnezeu, cum s-a rupt catapeasma templului, stâncile s-au despicat și mormintele s-au deschis?

14. Dacă nu S-a făcut trup, cine a strigat: „Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, pentru ce M-ai părăsit”? Și dacă nu era Dumnezeu, cine a spus: „Părinte, iartă-le lor!”? Dacă nu S-a făcut trup, cine a fost atârnat cu tâlharii pe cruce? Și dacă nu era Dumnezeu, cum ar fi putut spune El către tâlhar: „Astăzi vei fi cu mine în rai”? Dacă nu S-a făcut trup, cui I s-a dat otet și fiere?

Și dacă nu era Dumnezeu, al cui glas a auzit iadul și s-a cutremurat? Dacă nu S-a făcut trup, a cărui coastă a străpuns lancea încât sângele și apa a ieșit afară? Și dacă nu era Dumnezeu, cine a sfărâmat porțile iadului și a spart legăturile și la a cărui poruncă au ieșit morții întemnițați? Dacă nu S-a făcut trup, pe cine au văzut Apostolii în camera de sus? Și dacă nu era Dumnezeu, cum a intrat prin ușile închise? Dacă nu S-a făcut trup, în ale cărui mâini a pipăit Toma rănilor piroanelor și în a cărui parte semnul lancei? Și dacă nu era Dumnezeu, cui i-a strigat acesta: „Domnul și Dumnezeul meu!”? Dacă nu S-a făcut trup, pe cine au văzut Apostolii și îngerii înălțat la cer?

Și dacă nu era Dumnezeu, cui I s-a deschis cerul, cui I se închinău puterile tremurând și pe cine L-a invitat Tatăl: „Sezi de-a dreapta Mea!”, precum spune David (Psalmul 109, 1): „Zis-a Domnul Domnului Meu: Sezi de-a dreapta Mea!”.

15. Dacă nu a fost Dumnezeu și om, atunci mântuirea noastră a fost numai minciună și cuvintele profetilor minciuni; dar profetii au spus adevărul și mărturiile lor sunt fără înșelăciune. Ceea ce ei trebuiau să spună a vorbit Duhul Sfânt prin ei. De aceea așa ne-a învățat feciorelnicul Ioan, care a stat la sânul Focului, întărind glasurile profetilor vorbind despre Dumnezeu în Evangheliile: „La început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul. Toate prin El s-au făcut; și fără El nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut. Și Cuvântul S-a făcut trup și S-a sălășluit între noi”.

Cel care este din Dumnezeu, Dumnezeu Cuvântul, Fiul Unul-Născut din Tatăl, deoființă cu Tatăl, Cuvântul veșnic, Care este din Cel ce este, născut înainte de veci într-un mod negrăit fără de mamă din Tatăl: chiar acesta S-a născut la plinirea timpului fără de Tatăl din fiică omenească, din Fecioara Maria. Dumnezeu întrupat a luat trup din ea și S-a făcut om, ceea ce înainte nu era, a rămas însă Dumnezeu, ceea ce era, ca să mântuiască lumea. Acesta este Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Unul-Născut din Tatăl și Unul-Născut din Mamă.

16. Îl mărturisesc ca Dumnezeu desăvârșit și Om desăvârșit, cunoscut în două naturi unite ipostatic sau într-o persoană, și anume nedespărțit, neamestecat și

neschimbat, Care a luat trup și a fost însuflețit printr-un suflet mintal și rațional și Care după natura umană S-a făcut asemenea nouă în toate, în afară de păcat.

El este în același timp pământesc și ceresc, trăind în timp și veșnic, mărginit și nemărginit, în afara timpului și supus timpului, făcut (om, n.n.) și nefăcut, pătimitor și nepătimitor, Dumnezeu și om, și anume în amândouă privințele desăvârșit, Unul în doi și în doi Unul. Este o Persoană a Tatălui și o Persoană a Fiului și o Persoană a Duhului Sfânt.

Este o dumnezeire, o, Putere, o, Stăpânire în trei Persoane sau Ipostasuri. În acest fel trebuie să preamărim Unimea sfântă în Treime și Treimea sfântă în Unime, în care Tatăl a spus din cer: „Acesta este Fiul Meu Cel iubit, pe Acesta să-L ascultați!”. Această învățătură a primit-o Sfânta Biserică sobornicească, în această Sfântă Treime ea botează spre viața veșnică, pe aceasta (Sfânta Treime) o preamărește ea cu aceeași laudă în mod sfânt, pe ea o mărturisește ca neîmpărțită și nedespărțită, o adoră fără greșală, o mărturisește și o preamărește. Acestei Unimi tripersonale se cuvine laudă, mulțumire, cinste, putere, preamărire: Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, acum și în vecii vecilor. Amin.

Trad. din limba greacă de Lect. Dr. Vasile Cristescu